FOLIA POMERANAE UNIVERSITATIS TECHNOLOGIAE STETINENSIS
Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., Oeconomica 2015, 319(79)2, 127–136

Przemysław Kusztelak, Bartosz Kopczyński, Edyta Welter

ANALIZA PREFERENCJI UCZNIÓW LICEÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH WZGLĘDEM STUDIÓW EKONOMICZNYCH METODĄ EKSPERYMENTALNĄ

ANALYSIS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PREFERENCES WITH RESPECT TO ECONOMIC STUDIES – THE EXPERIMENTAL STUDY

Katedra Mikroekonomii, Uniwersytet Warszawski
ul. Długa 44/50, 00-241 Warszawa, e-mail: pkusztelak@wne.uw.edu.pl

Summary. This paper describes the results of an experimental study conducted on a group of 803 secondary school students in 2014. The study was designed to test whether it is possible to influence the preferences of students regarding higher education and labor market prospects both in the short and long term. For the purposes of analysis, the experimental method was used – subjects received a treatment in the form of dedicated workshops, where their impact was analyzed against a control group. The survey results allow us to conclude that there is a great need for educational projects, that are able to influence the preferences of students regarding tertiary education, although this effect is limited.

Słowa kluczowe: preferencje edukacyjne, edukacja ekonomiczna, badanie eksperymentalne.
Key words: educational preferences, economic education, experimental study.

WSTĘP

Wybór studiów wyższych stanowi jedną z ważniejszych decyzji, przed jaką stają uczniowie liceów ogólnokształcących (LO). Niestety, decyzje te stosunkowo często okazują się post factum błędne. Uczniowie decydują się na określony profil kształcenia, a następnie przerywają studia bądź całkowicie z nich rezygnują. Wynika to głównie z błędnego wyobrażenia o przedmiocie wybranych studiów, jak i z nieznajomości sytuacji na rynku pracy. Problem ten wydaje się istotny zarówno z punktu widzenia samych kandydatów, jak i instytucji państwowych, które finansują edukację na poziomie wyższym. Powstaje więc pytanie, czy istnieje możliwość poprawy zaistniałej sytuacji.

Niniejszy artykuł przedstawia wyniki zrealizowanego badania, w ramach którego zastosowane zostały działania edukacyjne, mające na celu uświadamianie uczniom LO konsekwencji wyborów dotyczących dalszego kształcenia. Działania te polegały na przeprowadzeniu jednorazowych warsztatów dotyczących studiowania oraz perspektyw na rynku pracy. W artykule zostaną zweryfikowane trzy hipotezy badawcze:

H1: Uczestnictwo w warsztatach wpłynęło na postrzeganie poszczególnych kierunków studiów wyższych oraz ocenę ich atrakcyjności.

H2: Uczestnictwo w warsztatach wpłynęło na kryteria, którymi kierują się uczniowie przy podejmowaniu decyzji dotyczącej wyboru kierunku studiów wyższych.

H3: Uczestnictwo w warsztatach wpłynęło na wybory uczniów odnośnie do podejmowanych przez nich kierunków studiów wyższych.

W badaniu wykorzystano metodę eksperymentalną, co umożliwiło weryfikację postawionych hipotez. Zgodnie z wiedzą autorów nie istnieją jednak badania eksperymentalne, które bezpośrednio poruszają analizowaną tematykę, choć literatura dotycząca determinant wyborów edukacyjnych jest relatywnie obszerna. Celem większości prac jest identyfikacja kluczowych dla kandydatów atrybutów studiów (m.in. Raposo i Alves 2007, Jung 2013, Kusumawati 2013). Raposo i Alves (2007) oraz Al-Fattal (2010) wskazują na istotną rolę bezpośredniego uzyskania informacji od studentów i pracowników naukowych, szczególnie w przypadku studiów społecznych i ekonomicznych.

Pryor i in. (2012) wprowadzają rozróżnienie na czynniki finansowe i pozafinansowe, wpływające na wybory edukacyjne. Uzyskane przez nich wyniki wskazują na większe znaczenie tych pierwszych, co oznacza, że kandydaci na studia coraz częściej kierują się perspektywami na rynku pracy; mniejsze znaczenie ma dla nich zainteresowanie przedmiotem studiów. Baumert i Demmrich (2001) zauważają natomiast różnice pomiędzy uczniami szkół o ogólnym profilu kształcenia a uczniami szkół przygotowujących do wykonywania zawodu. Pierwsi przykładają większą wagę do nabywanej wiedzy, zaś drudzy – do kwestii finansowych. Wreszcie Braun i in. (2011) wskazują na istotną rolę osiąganych przez badanych wyników w nauce. Osoby uzyskujące lepsze oceny są mniej podatne na dodatkową motywację, w przeciwieństwie do uczniów słabszych, którzy wymagają dodatkowej stymulacji (m.in. finansowej).

Na podstawie analizy przedstawionej literatury zdecydowano się zastosować eksperyment terenowy przeprowadzony w naturalnym środowisku badanych (warsztaty realizowane w szkołach średnich). Dodatkowo, ze względu na zidentyfikowane różnice pomiędzy motywacją finansową a pozafinansową, zaprojektowano dwa warsztaty, dotyczące tematyki studiów (EE) oraz sytuacji na rynku pracy (RP). Obydwa zostały zrealizowane w kontekście studiów ekonomicznych, gdyż one są najczęściej wybierane.

OPIS BADANIA

Badanie zostało przeprowadzone w czerwcu 2014 roku w 30 liceach ogólnokształcących w Polsce na uczniach klas drugich. Szkoły zostały dobrane w sposób umożliwiający ich dalszy podział na trzy homogeniczne grupy pod względem: pozycji szkoły w rankingu, liczby klas z rozszerzonymi programami z matematyki oraz ekonomii, profili klas, wielkości miejscowości oraz rejonu geograficznego. W pierwszej grupie został zrealizowany warsztat dotyczący tematyki studiów (EE), w drugiej – dotyczący rynku pracy (RP), zaś w trzeciej grupie nie zastosowano żadnego bodźca eksperymentalnego – w tzw. grupie kontrolnej (A). W celu uzyskania wyników o wysokiej trafności zewnętrznej warsztaty zostały przeprowadzone na gruncie ogólnym (studia wyższe), ale w kontekście jednej wybranej grupy kierunków studiów (studiów ekonomicznych). Do badania wybrano kierunki ekonomiczne, ponieważ cechuje je relatywnie uniwersalny sposób kształcenia (przedmioty z grupy nauk ścisłych, społecznych, humanistycznych), studia te cieszą się największą popularnością (kierunki ekonomiczne wybiera ok 18,5% kandydatów), a dodatkowo stosowane w ekonomii metody nauczania powszechnie stosowane są także na innych kierunkach.

Celem warsztatu dotyczącego tematyki studiów było pokazanie, na czym polega studiowanie (jaka jest przykładowa tematyka zajęć). Główny nacisk został położony na różnice pomiędzy zajęciami w szkole średniej a zajęciami na studiach. Uczniowie wzięli również udział w eksperymencie ekonomicznym mającym na celu analizę mechanizmów rynkowych wpływających na kształtowanie się równowagi w zależności od sposobu zawierania transakcji. Oprócz przeprowadzenia samej gry prowadzący omówili również powstałą równowagę i jej właściwości z punktu widzenia teorii ekonomii.

Celem warsztatu dotyczącego rynku pracy było natomiast uświadomienie osobom badanym perspektyw związanych z zatrudnieniem i wysokością płac w zależności od poziomu i profilu wykształcenia. Przedstawiono również strukturę wykształcenia Polaków, aktualną liczbę studentów i zwrócono uwagę na jakość wykształcenia.

Pod koniec obu warsztatów prowadzący odnieśli się do wyboru studiów, przed którym stają uczniowie. Zwrócili uwagę, iż wybór ten determinuje znaczną część życia. Kluczową kwestią jest więc dotarcie do informacji umożliwiających dokonanie optymalnej decyzji. Całe zajęcia trwały 90 min, w tym warsztat – 75 min oraz ankieta – 15 min. Oba warsztaty zostały skonstruowane w taki sposób, aby przekazywana wiedza była obiektywna. Z jednej strony wykorzystano różnego rodzaju interakcje z uczestnikami (gry i quizy). Z drugiej jednak strony zastosowano zasadę niezachęcania oraz niezniechęcania uczestników do podejmowania studiów, w tym studiów ekonomicznych. Przekazywana wiedza została ograniczona do obiektywnych faktów, których interpretację pozostawiono uczestnikom.

W każdej szkole odbył się jeden warsztat. Uczestnikami byli uczniowie wytypowanych klas – zarówno osoby potencjalnie zainteresowane podjęciem studiów ekonomicznych, jak i podjęciem studiów na innych kierunkach. Bezpośrednio po przeprowadzonych zajęciach uczestnicy badania wypełniali ankietę, na podstawie której przeprowadzona została analiza krótkookresowych skutków przeprowadzonych warsztatów.[1] Ponadto we wrześniu 2014 roku (a więc po ok. 3 miesiącach od zrealizowanych warsztatów) ponownie przeprowadzona została ankieta, której celem była ocena skuteczności zastosowania bodźców eksperymentalnych w długim okresie. W badaniu wzięły udział 803 osoby.

POSTRZEGANIE STUDIÓW EKONOMICZNYCH

Weryfikacja hipotezy H1 została przeprowadzona na podstawie pytań ankietowych dotyczących oceny studiów ekonomicznych. Wyodrębniono dwie grupy pytań. Pierwsza dotyczyła etapu studiowania i uwzględniała następujące parametry studiów: to, że studia są ciekawe, zgodne z zainteresowaniami i pracochłonne. Druga grupa pytań dotyczyła etapu po zakończeniu studiów i uwzględniała czynniki związane z pracą zawodową: łatwość znalezienia zatrudnienia, zgodność z zainteresowaniami, prestiż zawodu oraz wysokość wynagrodzenia. Zgodnie z założeniami badania na pierwszą grupę czynników miał oddziaływać warsztat nt. studiów (EE), zaś na drugą grupę – warsztat o rynku pracy (RP). Uczestnikom zadano pytanie o to, w jakim stopniu zgadzają się z wymienionymi w ankiecie stwierdzeniami odnośnie do studiów ekonomicznych, z możliwymi odpowiedziami według pięciostopniowej skali uporządkowanej (zdecydowanie się nie zgadzam, raczej się nie zgadzam, ani się zgadzam ani się nie zgadzam, raczej się zgadzam, zdecydowanie się zgadzam). Tabela 1 prezentuje skumulowane odpowiedzi pozytywne (raczej się zgadzam oraz zdecydowanie się zgadzam).

[1] Uczestnicy z grupy kontrolnej wypełniali jedynie ankietę.

Tabela 1. Ocena studiów ekonomicznych z podziałem na zastosowane bodźce eksperymentalne – efekty krótkookresowy oraz długookresowy

Wyszczególnienie	Część 1. Efekt krótkookresowy		Część 2. Efekt długookresowy	
I. Tematyka studiów	EE	A	EE	A
Studia ekonomiczne są ciekawe	**62,2%***	47,7%	**54,5%***	46,0%
Studia ekonomiczne są zgodne z moimi zainteresowaniami	39,2%	33,7%	34,8%	31,7%
Studia ekonomiczne są pracochłonne (wymagają dużo wysiłku)	**65,1%***	55,1%	61,6%	59,2%
Studia ekonomiczne są atrakcyjne	**60,8%***	48,4%	52,6%	52,0%
II. Perspektywy na rynku pracy	RP	A	RP	A
Praca po studiach ekonomicznych jest zgodna z moimi zainteresowaniami	34,1%	34,9%	26,7%	33,8%
Praca po studiach ekonomicznych jest prestiżowa	**56,2%***	45,7%	46,4%	51,3%
Wynagrodzenie pracowników po studiach ekonomicznych jest wysokie	**59,1%**	49,8%	52,0%	53,0%
Po studiach ekonomicznych można relatywnie łatwo znaleźć pracę	**45,0%***	35,0%	38,1%	43,8%
Studia ekonomiczne są atrakcyjne	**63,8%***	48,4%	47,8%	52,0%

Statystycznie istotne różnice względem grupy kontrolnej (A) zostały pogrubione i podkreślone (test U Manna-Whitneya dla p = 0,05). Wyniki, dla których uporządkowany model logitowy potwierdził istotność wpływu warsztatu na postrzeganie danego stwierdzenia, zostały oznaczone gwiazdką. Wszystkie modele logitowe opisywane w badaniu wyestymowane zostały według konwencji zaprezentowanej w tab. 3.

Otrzymane wyniki są zgodne z oczekiwaniami. Uczniowie, którzy brali udział w warsztacie dotyczącym tematyki studiów ekonomicznych, częściej uznawali je za ciekawe (62,2% odpowiedzi zgodnych) aniżeli osoby z grupy kontrolnej (47,7%). Co więcej, efekt ten wystąpił także w długim okresie. Oznacza to, że zastosowane działania uznane zostały za interesujące. Nie oznacza to jednak, że uczniowie, po udziale w 90-minutowym warsztacie zmienili swoje dotychczasowe zainteresowania. Ze stwierdzeniem dotyczącym zgodności studiów ekonomicznych z zainteresowaniami zgodziło się odpowiednio: 39,2% badanych z grupy EE, przy 33,7% badanych w grupie kontrolnej w krótkim okresie oraz 34,8% badanych w grupie EE i 31,7% w grupie A w długim okresie. W obu przypadkach różnica była nieistotna statystycznie, choć jej kierunek był zgodny z oczekiwaniami. 65,1% badanych z grupy EE uznało studia ekonomiczne za pracochłonne, przy 55,1% w grupie kontrolnej. Różnica między tymi poziomami była istotna statystycznie, a wyniki estymacji potwierdziły zaobserwowany kierunek zależności. Rezultat ten jest zgodny z założeniami badania, ponieważ w trakcie wykładu wyraźnie wskazywano na fakt pracochłonności studiów ekonomicznych. Efekt ten wystąpił jednak tylko w krótkim okresie.

W kontekście warsztatu dotyczącego perspektyw na rynku pracy ze stwierdzeniami dotyczącymi prestiżu, wysokości wynagrodzeń oraz łatwości znalezienia pracy po studiach ekonomicznych zgodziło się odpowiednio: 56,2%, 59,1% i 45% badanych z grupy RP (w grupie kontrolnej odpowiednio: 45,7%, 49,8% i 35%). Przeprowadzone testy potwierdziły statystyczną istotność różnic, a wyniki estymacji dowiodły, że w przypadku stwierdzeń, dotyczących prestiżu pracy po studiach ekonomicznych oraz łatwości znalezienia po nich pracy, na odpowiedzi wywarły wpływ przeprowadzone warsztaty, a nie specyfikacja próby. Zaobserwowane efekty wystąpiły jednak tylko w krótkim okresie.

Obydwa bodźce wpłynęły na zmianę postrzegania studiów ekonomicznych. Sprawdzono więc, czy przeprowadzone warsztaty zmieniły także ogólne postrzeganie atrakcyjności studiów ekonomicznych. W tym celu poproszono uczniów o odpowiedź na następujące pytanie: *Biorąc pod uwagę wszystkie atrybuty studiów ekonomicznych, jak ogólnie ocenia Pan(-i) atrakcyjność studiów ekonomicznych?* (odpowiedzi według 5-stopniowej skali w konwencji przyjętej powyżej). Zgodnie z tab. 1 w grupie kontrolnej odpowiedzi, że studia te są raczej atrakcyjne i że są bardzo atrakcyjne udzieliło w krótkim okresie 48,4% badanych. W grupach eksperymentalnych odsetek ten wyniósł odpowiednio: 60,8% – w grupie EE i 63,8% – w grupie RP. Zarówno test U Manna-Whitneya, jak i uporządkowany model logitowy potwierdziły istotny wpływ obydwu warsztatów na postrzeganie atrakcyjności studiów ekonomicznych.

Ostatecznie można więc stwierdzić, że uczestnictwo w warsztatach wpłynęło na postrzeganie studiów ekonomicznych oraz ocenę ich atrakcyjności, a więc hipoteza H3 została potwierdzona. Należy jednak zwrócić uwagę, iż nie wszystkie oczekiwane efekty były statystycznie istotne. Ponadto wszystkie opisane powyżej zależności dotyczą tendencji krótkookresowych. W dłuższym horyzoncie czasowym oceny badanych w poszczególnych grupach nie różniły się statystycznie istotnie, co potwierdziły testy oraz modele regresji. Oznacza to, że istnieje możliwość wpływu na postrzeganie i ocenę atrakcyjności poszczególnych kierunków studiów wyższych. Jednak aby efekt takiego działania był długotrwały, należałoby pomyśleć o przeprowadzeniu zajęć cyklicznych, nieograniczających się do pojedynczego warsztatu.

KRYTERIA WYBORU STUDIÓW WYŻSZYCH

Kryteria wyboru, jakimi kierują się kandydaci wybierając studia, zależą od ich preferencji. W celu sprawdzenia, w jaki sposób licealiści dokonują wyborów edukacyjnych, poproszono ich o wskazanie, na ile dane atrybuty studiów wyższych będą miały dla nich znaczenie. Oczekiwano, że warsztat o tematyce studiów ekonomicznych będzie wpływał na znaczenie atrybutu dotyczącego zgodności tematyki studiów z zainteresowaniami oraz w sposób pośredni – na wagę atrybutu opisującego wybory edukacyjne znajomych (jako metoda pozyskania informacji o studiach) czy pozycję uczelni w rankingu (jako sposób oceny jakości edukacji). Natomiast warsztat dotyczący perspektyw na rynku pracy miał wpływać na znaczenie wynagrodzenia absolwentów bezpośrednio po studiach, wynagrodzenia po pewnym czasie od zakończenia studiów (jako miara długookresowego zwrotu z inwestycji w edukację) oraz na łatwość znalezienia pracy po studiach i jej zgodność z zainteresowaniami. Badani udzielali odpowiedzi w skali 4-stopniowej (brak znaczenia, niewielkie znaczenie, średnie znaczenie oraz kluczowe znaczenie). Zsumowane odpowiedzi, dotyczące średniego i kluczowego znaczenia, przedstawia tab. 2.

Zastosowane działanie eksperymentalne, koncentrujące się na etapie studiów (EE), wpłynęło na znaczenie atrybutu wybory edukacyjne znajomych. W grupie EE jako istotny uznało ten atrybut 25,3% osób, natomiast w grupie kontrolnej – 18,8%. Różnica między tymi poziomami okazała się statystycznie istotna. Co więcej, wyniki estymacji modelu logitowego potwierdziły, że zmiana wynikała z faktu przeprowadzenia warsztatu zarówno w krótkim, jak i długim okresie. Wzrost znaczenia powyższego atrybutu nie był bezpośrednim celem warsztatu EE, gdyż prowadzący nie poruszali kwestii związanych z wyborami edukacyjnymi zna-

jomych. Zwrócono jednak uwagę na konieczność uzyskania dokładnej informacji o profilu studiów przed podjęciem ostatecznej decyzji edukacyjnej. Badani z grupy EE docenili tę metodę powiększenia posiadanego stanu wiedzy. W dwóch pozostałych przypadkach – zgodności studiów z zainteresowaniami oraz pozycji uczelni w rankingu nie zaobserwowano istotnej różnicy. Powodem tego mógł być bardzo wysoki wyjściowy poziom tych atrybutów (ponad 90%).

Tabela 2. Znaczenie atrybutów przy wyborze studiów wyższych z podziałem na zastosowane bodźce eksperymentalne – efekty krótkookresowy oraz długookresowy

Wyszczególnienie	Część 1. Efekt krótkookresowy		Część 2. Efekt długookresowy	
I. Tematyka studiów	EE	A	EE	A
Wybory edukacyjne znajomych	**25,3%***	18,8%	**25,3%***	17,6%
Zgodność tematyki studiów z zainteresowaniami	98,7%	98,9%	99,1%	98,7%
Pozycja uczelni w rankingu (np. Perspektyw)	92,0%	90,4%	90,1%	91,4%
II. Perspektywy na rynku pracy	RP	A	RP	A
Wynagrodzenie absolwentów zaraz po studiach	85,1%	76,3%	84,1%	86,4%
Wynagrodzenie absolwentów 10 lat po studiach	**88,8%***	70,3%	85,3%	83,7%
Łatwość znalezienia pracy po ukończeniu studiów	**99,2%***	98,7%	98,0%	98,7%
Zgodność pracy wykonywanej po ukończeniu studiów z zainteresowaniami	98,0%	97,9%	96,8%	96,7%
Życie towarzyskie	**33,6%***	48,2%	**37,3%***	46,8%

Statystycznie istotne różnice względem grupy kontrolnej (A) zostały oznaczone zgodnie z konwencją przyjętą w tab. 1.

Osoby uczestniczące w warsztacie na temat rynku pracy częściej wymieniały jako istotną łatwość znalezienia pracy po ukończeniu studiów (99,2% w grupie RP i 98,7% w grupie kontrolnej), jak również wynagrodzenie absolwentów 10 lat po ukończeniu studiów (88,8% w grupie RP i 70,3% w grupie kontrolnej). Powyższe różnice były statystycznie istotne w krótkim okresie, co potwierdziły zarówno przeprowadzone testy, jak i wyniki regresji logitowej. Nie zaobserwowano natomiast wpływu zastosowanego bodźca na istotność wynagrodzenia zaraz po studiach, jak i na zgodność wykonywanej pracy z zainteresowaniami. Wynik ten jest zgodny z koncepcją warsztatu przedstawiającą studia wyższe jako inwestycję długoterminową, której zwrot następuje po paru latach od ukończenia edukacji, a samo ukończenie studiów nie gwarantuje otrzymania ciekawej i dobrze płatnej pracy. W tym kontekście nie dziwi istotnie niższy odsetek wskazań życia towarzyskiego jako kluczowego atrybutu, jakim będą się kierować badani przy wyborze wyższej uczelni w grupie RP, w stosunku do grupy kontrolnej (RP – 33,6%, A – 48,2%). Temat życia towarzyskiego nie był co prawda bezpośrednio poruszany w trakcie spotkania, jednakże prowadzący podkreślali wagę wyboru kierunku studiów oraz kładli nacisk na istotność innych atrybutów, takich jak wysoki poziom nauczania, wysokość zarobków po studiach czy specjalizacja kierunkowa. Przekaz takich informacji mógł spowodować, że badani zaczęli postrzegać okres studiów bardziej jako inwestycję w siebie, a mniej jako okazję do rozwijania swojego życia towarzyskiego. Co ciekawe, różnica ta była statystycznie istotna także w długim okresie.

Ostatecznie można więc stwierdzić, że uczestnictwo w warsztatach wpłynęło na kryteria, którymi kierowali się uczniowie przy podejmowaniu decyzji dotyczącej wyboru kierunku studiów wyższych. Siła oddziaływania nie była co prawda duża, a wiele uzyskanych efektów miało charakter krótkookresowy. Biorąc jednak pod uwagę to, iż prowadzone rozważania dotyczą preferencji wobec znaczących życiowych wyborów, a zastosowane działania polegały na przeprowadzeniu jednorazowego warsztatu przez osoby, które nie były wcześniej znane uczestnikom, otrzymane wyniki są zaskakujące i wskazują na bardzo dużą skuteczność zastosowanych bodźców.

PODEJMOWANIE STUDIÓW WYŻSZYCH

Ostatnim elementem analizy było sprawdzenie, czy uczestnictwo w warsztatach wpłynęło na wybory uczniów odnośnie do podejmowanych przez nich kierunków studiów wyższych. W tym celu przeanalizowano odpowiedzi na bezpośrednie pytanie o zamiar podjęcia studiów ekonomicznych, co przedstawia rys. 1.

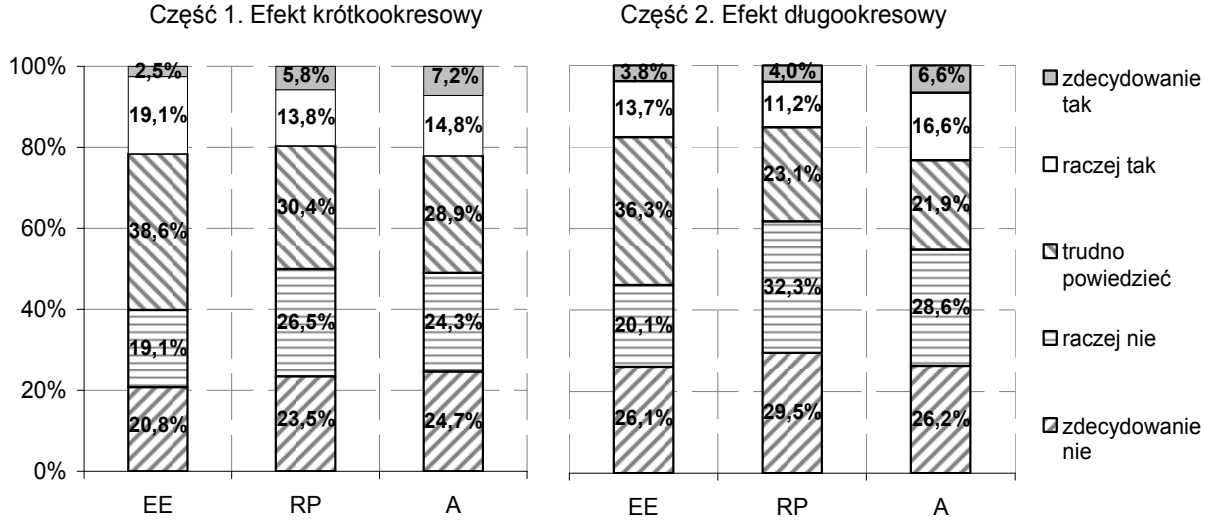

Rys. 1. Odpowiedzi na pytanie: *Czy zamierza Pan(-i) podjąć studia ekonomiczne*? – efekty krótkookresowy i długookresowy

Zarówno w krótkim, jak i w długim okresie nie zaobserwowano różnic pomiędzy grupami eksperymentalnymi a grupą kontrolną w odsetku osób planujących podjęcie studiów ekonomicznych (w krótkim okresie: EE – 21,6%, RP – 19,6%, A – 22%, zaś w długim okresie: EE – 17,5%, RP – 15,2%, A – 23,2%). Ciekawy jest spadek liczby badanych wskazujących brak planów edukacyjnych na kierunkach ekonomicznych, co zaobserwowano wśród uczestników warsztatu o tematyce studiów (w krótkim okresie: EE – 39,9%, A – 49%, zaś w długim okresie: EE – 46,2%, A – 54,8%). Wyraźnie widać, że osoby, które wcześniej nie były zainteresowane ekonomią po udziale w warsztacie zaczęły rozważać taką możliwość i – co jest istotne – był to efekt długookresowy. Wśród uczestników warsztatu o rynku pracy nie zaobserwowano takiej zależności, wręcz przeciwnie – odsetek osób deklarujących brak planów dalszej edukacji ekonomicznej był zaskakująco wysoki, szczególnie w długim okresie (61,8%). Co prawda, różnice pomiędzy grupami eksperymentalnymi a grupą kontrolną nie były statystycznie istotne, niemniej jednak warto zastanowić się nad przyczyną.

Wydaje się, że stosunkowo duży odsetek osób wskazujących brak zainteresowania edukacją ekonomiczną na poziomie wyższym wśród uczestników warsztatów o tematyce związanej z rynkiem pracy, mógł wynikać ze struktury próby. W grupie tej odsetek badanych uczących się w klasach o profilach nieekonomicznym i niematematycznym, był stosunkowo wysoki (49,1% w grupie RP, przy jedynie 22,3% w grupie A). Osoby te uczyły się m.in. w klasach humanistycznych, językowych, prawnych czy biologiczno-chemicznych, a więc można uznać, że były w zdecydowanej większości a priori niezainteresowane podjęciem studiów ekonomicznych. W celu potwierdzenia tej hipotezy zostały przeprowadzone regresje uporządkowanym modelem logitowym, za pomocą których zbadano wpływ udziału w warsztacie z uwzględnieniem wszystkich pozostałych zmiennych socjodemograficznych. Wyniki estymacji znajdują się w tab. 3.

Tabela 3. Wyniki estymacji uporządkowanego modelu logitowego zamiaru podjęcia studiów ekonomicznych.

Wyszczególnienie	Część 1. Efekt krótkookresowy				Część 2. Efekt długookresowy			
	EE		RP		EE		RP	
	współ-czynnik	błąd stan-dardowy	współ-czynnik	błąd stan-dardowy	współ-czynnik	błąd stan-dardowy	współ-czynnik	błąd stan-dardowy
Olimpiada								
Ekonomiczna	1,037**	0,459	0,914**	0,400	0,879**	0,432	0,804**	0,388
Matematyczna	–0,564**	0,279	–0,352	0,277	–0,853***	0,279	–0,472*	0,283
Inna	–0,933***	0,228	–0,177	0,206	–0,934***	0,234	–0,286	0,213
Znajomość studenta								
Bliski znajomy	0,637**	0,275	0,469*	0,243	0,452*	0,268	0,162	0,263
Dalszy znajomy	1,120***	0,213	0,305	0,198	0,498**	0,203	0,162	0,207
Znajomość absolwenta								
Bliski znajomy	0,302	0,272	0,219	0,247	0,233	0,252	0,119	0,255
Dalszy znajomy	–0,412*	0,230	0,162	0,210	0,101	0,231	0,231	0,224
Płeć (kobieta)	0,096	0,184	0,180	0,181	0,189	0,184	0,233	0,184
Średnia ocen								
3,0–3,5	0,407	0,398	–0,224	0,406	0,144	0,434	0,185	0,474
3,51–4,0	0,915**	0,384	0,100	0,399	0,255	0,421	0,178	0,473
4,01–4,5	1,031**	0,404	0,403	0,419	0,399	0,443	0,497	0,490
4,51–6,0	0,833*	0,441	0,087	0,440	0,437	0,457	0,131	0,503
Wielkość miejscowości								
60 000–100 000	0,849***	0,259	0,511*	0,262	0,788***	0,254	0,350	0,263
100 001–300 000	0,417	0,294	–1,003***	0,289	0,501*	0,291	–1,052***	0,295
300 001–500 000	0,353	0,316	0,236	0,261	0,382	0,313	0,179	0,264
Powyżej 500 000	0,801**	0,392	0,553	0,380	0,518	0,379	–0,490	0,400
Profil klasy								
Ekonomiczny	1,494***	0,330	1,822***	0,359	1,404***	0,326	1,499***	0,355
Matematyczny	0,880***	0,263	1,413***	0,237	1,090***	0,263	1,552***	0,238
Warsztat	0,128	0,186	0 ,372**	0,177	–0,159	0,185	–0,003	0,178
Liczba obserwacji	480		520		475		505	
Łączna istotność zmiennych (Prob > chi2)	< 0,0001		< 0,0001		< 0,0001		< 0,0001	
Dopasowanie modelu (Log likelihood)	–655,88868		–726,35368		–671,00948		–697,6904	

*** p-value < 0,01, ** p-value < 0,05, * p-value < 0,10.

Wyniki regresji potwierdziły, że profil klasy miał kluczowe znaczenie w ocenie szansy zamiaru podjęcia studiów ekonomicznych. Osobami najbardziej zainteresowanymi tym typem edukacji były osoby z klas o profilu ekonomicznym, jak również, w nieco mniejszym stopniu, matematycznym. Istotne okazało się także uczestnictwo w olimpiadzie, ale tylko ekonomicznej. Uczestnictwo w olimpiadach z innych przedmiotów wręcz zmniejszało zainteresowanie ekonomią, co może wynikać z ukierunkowania tych osób na inną konkretną dziedzinę nauki. Ponadto znajomość osoby studiującej ekonomię wpływała pozytywnie na chęć podjęcia tych studiów. Największym jednak zaskoczeniem, w świetle przedstawionych wyżej wyników, jest dodatni wpływ zmiennej Warsztat w przypadku grupy RP. Przy uwzględnieniu cech socjodemograficznych uczestnicy warsztatu dotyczącego rynku pracy częściej wskazywali zamiar podjęcia studiów ekonomicznych. Zależność taka wystąpiła jednak tylko w krótkim okresie. Wpływ tego bodźca w długim okresie był nieistotny. Również wpływ warsztatu o tematyce studiów był nieistotny – zarówno w krótkim, jak i długim okresie.

Podobnych wniosków dostarcza analiza wskazanych przez uczniów planowanych kierunków studiów. Badani zostali poproszeni o wypisanie rozważanych przez siebie kierunków studiów. W krótkim okresie studia z zakresu nauk ekonomicznych wskazało odpowiednio: 46,6% uczestników warsztatu EE, 35,5% uczestników warsztatu RP oraz 40,8% członków grupy kontrolnej; w długim okresie odpowiednio: 50% – EE, 38,4% – RP, 45,5% – A. Również w tym wypadku wszystkie różnice pomiędzy grupami były statystycznie nieistotne, zaś wyniki regresji wskazały jedynie na istotność zmiennej Warsztat w grupie RP w krótkim okresie, której współczynnik był dodatni (wpływ pozytywny). Ostatecznie można więc stwierdzić, że uczestnictwo w warsztatach wpływało na wybory uczniów odnośnie do podejmowanych przez nich kierunków studiów wyższych w bardzo ograniczonym zakresie.

WNIOSKI

Analiza wyników przeprowadzonych warsztatów potwierdziła, że istnieje możliwość wpływu na postrzeganie i ocenę atrakcyjności poszczególnych kierunków studiów wyższych, ale aby efekt takiego działania był długotrwały, należałoby pomyśleć o przeprowadzeniu zajęć cyklicznych, nieograniczających się do pojedynczego warsztatu, ponieważ jednorazowe działanie przyniosło wyłącznie efekt krótkookresowy.

Można też stwierdzić, że uczestnictwo w warsztatach wpłynęło na kryteria, którymi kierowali się uczniowie przy podejmowaniu decyzji dotyczącej wyboru kierunku studiów wyższych. Siła oddziaływania nie była co prawda duża, a wiele uzyskanych efektów miało charakter krótkookresowy, biorąc jednak pod uwagę, iż prowadzone rozważania dotyczą preferencji dotyczących znaczących życiowych wyborów, a zastosowane działania polegały na przeprowadzeniu jednorazowego warsztatu przez osoby, które nie były wcześniej znane uczestnikom, otrzymane wyniki są zaskakujące i wskazują na bardzo dużą skuteczność zastosowanych działań. Dodatkowo nie zaobserwowano wpływu uczestnictwa w warsztatach na same wybory uczniów odnośnie do podejmowanych przez nich kierunków studiów wyższych. Trudno przecież oczekiwać, że 90-minutowy warsztat faktycznie wpłynie na podejmowane decyzje edukacyjne.

Warto również zwrócić uwagę na opinie badanych dotyczące przeprowadzonych warsztatów. Uczniowie uważają tego rodzaju warsztaty za potrzebne (ponad 90% uczestników w krótkim okresie, 65% w długim okresie). Co więcej, około 80% badanych (70% – EE, 85% – RP) uznało, że uczestnictwo w warsztacie zwiększyło ich świadomość w zakresie tematyki studiów i sytuacji na rynku pracy, a efekt ten tylko nieznacznie osłabł w długim okresie. Sami uczestnicy, odczuwają więc potrzebę uczestniczenia w takich warsztatach i obserwują ich wpływ, co potwierdza tylko wnioski wyciągnięte z badania.

Podsumowując, przeprowadzone badanie dostarczyło dowodów na możliwość i potrzebę realizacji działań edukacyjnych sprzyjających dokonywaniu świadomych wyborów przez uczniów LO, dotyczących dalszego kształcenia.

PIŚMIENNICTWO

Baumert J., Demmrich A. 2001. Test motivation in the assessment of student skills: The effects of incentives on motivation and performance. Europ. J. Psych. Educ. 16, 441–462.

Braun H., Kirsch I., Yamamoto K. 2011. An experimental study of the effects of monetary incentives on performance on the 12th-grade NAEP reading assessment. Teach. Coll. Rec. 113(11), 2309–2344.

Jung J.Y. 2013. Amotivation and Indecision in the Decision-Making Processes Associated with University Entry. Res. Higher Educ. 54, 115–136.

Kusumawati A. 2013. A Qualitative study of the factors influencing student choice: The case of public university in Indonesia. J. Basic App. Sci. Res. 3(1), 314–327.

Pryor A. 2010. Understanding student choice of university and marketing strategies in Syrian private higher education. Ph.D. Thesis, University of Leeds.

Pryor J.H., Eagan K., Palucki Blake L., Hurtado S., Berdan J., Case M.H. 2012. The American Freshman: National Norms Fall 2012. Los Angeles, UCLA Higher Education Research Institute.

Raposo M., Alves H. 2007. A model of university choice: an exploratory approach. MPRA Pap. 5523(1), 203–218.

Szkolnictwo wyższe w Polsce. Dane dla 2011 roku. 2013. Warszawa, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.